

JOURNAL of SOCIAL and HUMANITIES SCIENCES RESEARCH (JSHSR)

Uluslararası Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Dergisi

Received/Makale Geliş 29.03.2022
Published/Yayınlanma 29.06.2022
Article Type/Makale Türü Research Article

Citation/Alıntı: Erdoğan, A. (2022). Atatürk'ün milliyetçilik anlayışı. *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 9(84), 1176-1187.
<http://dx.doi.org/10.26450/jshsr.3113>

Dr. Abdullah ERDOĞAN

<https://orcid.org/0000-0002-5841-800X>

Erciyes Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Bölümü, Kayseri / TÜRKİYE

ATATÜRK'ÜN MİLLİYETÇİLİK ANLAYIŞI ATATÜRK'S APPROACH OF NATIONALISM

Issue/Sayı: 84

Volume/Cilt: 9

jshsr.org

ISSN: 2459-1149

ÖZET

Harp Okulu yılları Mustafa Kemal Atatürk'ün milli kimliğinin belirginleştiği ve Türklük bilincinin en üst seviyeye ulaştığı günlere denk gelmektedir. Atatürk'ün Harp Okulunda öğrenci olduğu günlerde yabancı dillerden çevrilen eserler okunmaya başlanmıştır. Bu çeviri eserleri okuyan kişiler arasında yabancı milletlerin üstün olduğuna dair vicdan ve inanç oluşmaya başlamıştır. Türkçe eserlerin yanında yabancı eserleri de okuyan Atatürk'te ise yabancı milletlerin kendilerinden üstün olduğuna dair bir vicdan oluşmak yerine milli bir vatandaş vicdanı gelişmiştir. Atatürk çağdaşlarından aksi yönde düşüncesini, mensubu olduğu Türk milletinin üstünlüğünü "Dünyada ondan daha büyük, ondan daha eski, ondan daha temiz bir millet yoktur ve bütün insanlık tarihinde görülmemiştir." diyerek ifade etmiştir.

Atatürk, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ni kurarken milli benlik duygusunu yaratmaya özen göstermiş ve Türk milletinin bu duygusunu güçlendirmek istemiştir. Cephede askerine, barış günlerinde vatandaşlarına hitap ederken Türk milleti vurgusunu sıkça yapmıştır. Atatürk Türk milletinde milli benliği oluşturmaya çalışırken ifade ettiği kavramların da iyi anlaşılmasını istemiştir. Atatürk bazı kelimelerin sık sık telaffuz edilmesine rağmen aydınlar arasında bile alayan kişilerin az olmasından şikâyet etmiştir. Millet, milliyetçilik kelimeleri de bu kelimeler arasında yerini almıştır. Atatürk milliyetçilik anlayışının temelini oluşturan Türk milliyetçiliğini; "Türkiye Cumhuriyeti'nin kuran Türkiye halkına Türk milleti denir." diyerek yapmıştır. Atatürk'ün milliyetçilik anlayışı sosyal ve ekonomik hayatın her alanında görülmüştür. Bu çalışmada Atatürk'ün söylev ve eylemleri incelenerek Atatürk'ün Milliyetçilik Anlayışı ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Atatürk, Milliyetçilik Anlayışı, Türk Milleti, Türk, Türkçe.

ABSTRACT

The Military Academy years coincided with the days when the national identity of Mustafa Kemal Atatürk became evident and the consciousness of Turkishness reached the highest level. In the days when Atatürk was, a student at the Military Academy, works translated from foreign languages began to be read. A conscience and belief in the superiority of foreign nations began to emerge among those who read these translated works. In Atatürk, who read foreign works as well as Turkish works, a national citizen conscience developed instead of forming a conscience that foreign nations were superior to them. In order to express the contrary opinion of Atatürk's contemporaries and the superiority of the Turkish nation of which he is a member; "There is no nation in the world that is bigger, older or cleaner than it, and it has never been seen in the entire history of humanity."

While establishing the Republic of Turkey, Atatürk took care to create a sense of national identity and wanted to strengthen this sense of the Turkish nation. While addressing his soldiers at the front and his citizens during peace days, he frequently emphasized the Turkish nation. While Atatürk was trying to create a national identity in the Turkish nation, he wanted the concepts he expressed to be well understood. Atatürk complained that although some words were pronounced frequently, there were few people who understood even among the intellectuals. The words nation and nationalism have also taken their place among these words. Turkish nationalism, forms the basis of Atatürk's understanding of nationalism; He said, "The people of Turkey, who founded the Turkish Republic, are called the Turkish nation." Atatürk's understanding of nationalism was seen in all areas of social and economic life. In this study, Atatürk's Nationalism Understanding will be discussed by examining Atatürk's speeches and actions.

Keywords: Atatürk, Understanding of Nationalism, Turkish Nation, Turkish, Turkish.

1. GİRİŞ

İnsanlar yaradılış itibarıyla içgüdüleriyle hareket eder. Bu yüzden benzer dili konuşan, aynı etnik kökenden gelen, örf ve adetleri bir olan, kendi gibi inanan insanların daha iyi bir hayat yaşamasını, üstün olmasını isterler. Bu istek insanlık tarihinin her döneminde görülmüş ve görülmeye de devam edecektir. Bu içgüdüsel talebe milliyetçilik denilmektedir. Millet kelimesi Arapça kökene sahiptir. Türkçeye geçmiş olan bu kelime Arapça anlamı olan din bağıyla birbirine bağlı insan toplulukları anlamından farklı bir anlamda kullanılmaktadır. Millet kelimesi Batı dillerinde genel kabul gören haliyle Fransızca “Nation” kelimesinden gelmektedir. “*Aynı kökten, aynı soydan gelen ve ortak bağları olan insan topluluklarını*” ifade eden bir kavramdır. Milliyetçilik, yani “Nationalism” kelimesi de bireylerin milli tarihlerine sahip çıkarak milletlerini sevmesidir. Mustafa Kemal Atatürk de mensubu olduğu Türk milletinin milli tarihine sahip çıkarak Türk milletine hizmet etmiş bir lider olarak tarihe geçmiştir (Aydın, 1998: 757-758).

Mustafa Kemal Atatürk ve arkadaşları Harp Okulu öğrencisi oldukları günlerde ders kitapları dışında temin ettikleri kitapları da okumaya başlamışlardır. Atatürk ve arkadaşlarının eserlerini tedarik ettiği isimler arasında Namık Kemal de vardır. Ancak Namık Kemal’in eserini geceleri sönük lambalar altında okuyabilmektedirler. Namık Kemal’in eserleri gençlere milli bir ruh aşılamanın yanında onlara Türklüğü de sevdirmiştir. O günlerde yabancı eserlerin Türkçe tercümelerinde yabancı milletlerin üstün görülmesi yabancı vicdanı ile şekillenen bireylerin görülmeye başlanmasına zemin hazırlamıştır. Namık Kemal’in eserleri sayesinde Atatürk ve arkadaşlarında yabancı vicdanı yerine milli bir ruh yetişmiştir (Şapolyo, 1944: 34).

Her ne kadar Namık Kemal’in eserleri Atatürk ve arkadaşlarına milli bir kimlik kazandırsa da Namık Kemal’in kendisi eserlerinde Türk ve Türklük kelimelerine pek yer vermemiştir. Osmanlı Devleti aydınları arasında Türklük bilinci ve Türk vatanı anlayışının gelişmesi sanıldığı gibi kolay olmamıştır. Osmanlı Devleti’ni parçalanmaya götüren ve Türk olmayan diğer bütün milletlerin milliyetçilik anlayışını benimsemesi Osmanlılık fikrini benimseyen Türk aydınları tarafından görmezlikten gelinmiştir (Fezyioğlu, 1985: 358).

Atatürk milli bilince ve milliyetçiliğe gereken önemin zamanında verilmemesinin sıkıntılarını 20 Mart 1923’te Konya’da yaptığı konuşmasında şu sözlerle dile getirmiştir:

“Bahusus bizim milletimiz, milliyetinden tegafül edişinin çok acı cezalarını gördü. Osmanlı İmparatorluğu dâhilindeki akvamı muhtelif hep milli akidelere sarılarak, milliyet mefkûresinin kuvvetiyle kendilerini kurtardılar. Biz ne olduğumuzu, onlardan ayrı ve onlara yabancı bir millet olduğumuzu sopa ile içlerinden koğulunca anladık. Kuvvetimizin zaafa uğradığı anda bizi tahkir, tezlil ettiler. Anladık ki kabahatimiz kendimizi unutmaklığımızmış. Dünyanın bize hürmet göstermesini istiyorsak evvela bizim kendi benliğimize ve milliyetimize bu hürmeti hissen, fikren, fiilen bütün e’al ve harekâtımızla gösterelim; bilelim ki milli benliğini bulamayan milletler başka milletlerin şikâridir.” (Hâkimiyet-i Milliye Gazetesi, 26 Mart 1923: 2).

Atatürk, Türk milletinin önce kendisini tanımasını sonra da dünyanın diğer milletlerini tanıyarak kendi benliğini değerlendirmesini istemiştir. Milli benliğini bilmeyen milletlerin başka milletlere av olacağını söylemiştir (Tüfekçi, 1981: 151). Atatürk’ün bu ifadesine bakarak Atatürk milliyetçiliğinin temel unsurunun bağımsızlık olduğu söylenebilir (Yücel, 1988: 813).

1930 yılında İstanbul Türk Ocağı’nı ziyaret eden Atatürk burada yaptığı konuşmasında ise “Birtakım kelimeler vardır sık sık kullanılmasına rağmen aydınlarımız arasında bile onu tamamıyla anlayan çok değildir.” demiştir. Milliyetçilik kelimesi de en yaygın kullanılan kelimeler arasında olmakla birlikte anlam bakımından kelimeyi kullanan her birey tarafından farklı anlamlarda kullanılmaktadır. Atatürk’ün milliyetçilik anlayışı da Atatürk’ün söylev ve eylemlerinin muhatapları tarafından nasıl algılandığı ile ilişkilidir (Atatürk’ün Söylev ve Demeçleri, C. 2, 1989: 291). Atatürk “millet” kelimesini sıkça kullanmış kullanırken özel anlam yükleyerek Türk milletini kast etmiştir. “Benim için en büyük mevki ve mükâfat milletin bir ferdi olmaktır” cümlesini birçok konuşmasında dile getirmiştir (Hâkimiyet-i Milliye Gazetesi, 21 Mart 1923: 2).

Atatürk Türk milletinin tarihte hak ettiği değeri görmediğini söylemiş ve Türk milleti hakkında şu değerlendirmeyi yapmıştır: “Dünyada ondan daha büyük, ondan daha eski, ondan daha temiz bir millet yoktur ve bütün insanlık tarihinde görülmemiştir.” diyerek milli duygularını ifade etmiştir (İnan, 2015: 26). 1 Kasım 1922’de Atatürk saltanatın kaldırılmasına dair meclis kürsüsünde uzun bir konuşma

yapmıştır. Konuşmasında; Türk tarihi üzerinde kısa bir konuşma yapmak istediğini söylemiştir. Konuşmasında “*Türk milletinin tarihteki atasının Türk adındaki insan ya da Hz. Nuh’un oğlu Yafes olduğu bilinmektedir. Türkler on beş asırdır Asya’nın göbeğinde yaşayan bir millettir. Bugün nüfusları yüz milyondan fazladır.*” diyerek Türk milleti hakkında bilgi vermiştir (Atatürk’ün Söylev ve Demeçleri I-III, C. 1, 1989: 288).

Atatürk 9. Ordu Müfettişliğine tayini hakkında; “İstanbul yabancı işgali altındayken Anadolu’ya mülki ve askeri görevle ordu müfettişi olarak tayin edildim. Din ve millete hizmet etmeyi ilahi bir görev olarak kabul ettim” demiştir (Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt ve Denetleme Başkanlığı Arşivi [ATASE], A, D/1335/38-1.A, F/3-3). Samsun’a çıktıktan sonra Milli Mücadele adına yayınladığı ilk resmi belgede “Türklüğün ecnebi idaresine tahammülü olmadığı” ifadesine yer vermiştir. Bu ifadesi Anadolu’ya Türk milliyetçiliğinin ateşini yakmak için çıktığının işareti olmuştur (Bıykoğlu, 1959: 49). Birinci Dünya Savaşı’ndan sonra Türk milletinin bağımsızlık mücadelesine, Türk Kurtuluş Savaşı, Milli Mücadele gibi isimler verilmiştir. Atatürk’ün önderliğinde girişilen bağımsızlık hareketinde her bir adıma bir sıfat verilmiş verilen sıfat da “milli” kelimesi yer almıştır. Milli Mücadele, Misak-ı Milli derken verilen mücadelenin siyasi programının milli olduğu vurgulanmıştır. Sınırlar milli yeminle belirlenmiş, hareketin merkezi olarak kurulan meclis de millidir (Turan, 1988: 849-850).

Adana Türk Ocağı’nda yaptığı konuşmada “Adana Türk Ocağı, Türklük ruhunun verimli kaynağı olsun” diyen Atatürk, Türk gençlerine milli bilinç kazandırmaya çalışmıştır (Toros, 1981: 19). Aynı konuşmasında intikam hissinden de bahseden Atatürk; “İntikam hissi... Milletlerin kalbinde hissi intikam olmalı. Bu alelade bir intikam değil, hayatına, ikbaline, refahına düşman olanların mazarratlarını izaleye matuf bir intikamdır.” Türk milletini esaret altına almak isteyenlere karşı girişilecek mücadelede alınacak intikamın bile milli olması üzerinde durmuştur (Hâkimiyet-i Milliye Gazetesi, 21 Mart 1923: 1). Sivas Kongresi açılış nutkunda Atatürk; İtilaf Devletleri’nin desteğini alan Yunanlıların Batı Anadolu’da İslam’ın kutsal topraklarında katliam yaptıklarını söylemiştir (ATASE, A, D/97, F/53). Düşman esaretinden kurtuluşun çaresini milletin kendi ruh ve manevi gücüne güvenmesi sayesinde olacağını ifade etmiştir (ATASE, A, D/97, F/53-1). Yunanlıların Anadolu’nun harimi ismetinde katliamlar yapması Türk milleti adına onur kırıcı bir gelişme olmuştur. Bu onur kırıcı gelişmeye son vermek için Sivas Kongresi’nde toplananların vatan ve milletin kurtuluşunu sağlamak amacıyla bir araya geldiklerini dile getirmiştir (Atatürk, C. 3, 1969: 946).

Türk milletini esaretten kurtarmak için giriştiği mücadelede cephede askerin döktüğü kan ne kadar kutsalsa milli şair ve yazarların mürekkepleri de Atatürk için son derece kıymetli olmuştur. Milli Mücadele günlerinde Mehmet Emin (Yurdakul)’in Anadolu’ya geçişini haber almış ve milli şaire çektiği telgrafta; “*Türk milliyetperverliğinin ilahi müjdecisi olan şairleriniz bugünkü mücadelemizin kahramanlık ruhuna doğuş ufku olmuştur.*” demiştir (Kocatürk, 2000: 248). Mehmet Emin Bey “*Ben bir Türküm; dinim, cinsim uludur.*” dizeleriyle başlayan “Cenge Giderken” şiirinde Türk milletine milli benliğin tanımını yapmanın yanında Türklüğün gururunu da aşlamıştır (Yurdakul, 1979: 110). Türk milliyetçiliğine büyük önem veren Atatürk milletin tanımını “Ne mutlu Türküm diyene” ifadesiyle yapmaktadır. Atatürk bu ifadesinde Türk tanımını yaparken milleti etnik bir temele dayandırmak yerine hissi bir temele dayandırarak millet tanımını yapmaktadır. Atatürk’ün tanımına göre bireyin kendini o milletin bir ferdi olarak hissetmesi gerekmektedir. Büyük Türk milletinin bir ferdi olmanın sevinci ve heyecanı içinde olduğunu söyleyen Atatürk millete her zaman üstünlük addetmiştir (Hâkimiyet-i Milliye Gazetesi, 30 Ekim 1933: 1).

Türk milleti Atatürk’ün nazarında her zaman önemli bir yere sahip olmuştur. Askerlikten istifa ettiği zaman milletin bir ferdi olarak vatana hizmet edeceğini bildirmiştir (ATASE, A/, D/ 1335/4-2, F/ 1). Ankara’ya geldiği zaman açtığı meclise “Büyük Millet Meclisi” adını vermiştir. Seçtiği bu isimde Türk milletini büyük bir millet olarak adlandırma vardır. Meclisi açma amacını da şu sözlerle dile getirmiştir: “*Merhamet niyaz etmekle millet işleri, devlet işleri görülemez; millet ve devlet şeref ve istiklali temin edilemez. Merhamet dilenmek gibi bir prensip yoktur.*” diyerek millete esaretten kurtulmak için izlenmesi gereken yolu da göstermiştir (Şapolyo, 1949: 161). Fevzi (Çakmak) Paşa’da İstanbul işgal edildikten sonra Ankara’ya gelmiş ve mecliste yaptığı konuşmasında “*Esaret mevkiinden kurtularak milletin serbest sinesine sığınmada başarılı olduğum için Cenab-ı Hakka hamd eylerim.*” demiştir (TBMM Zabıt Ceridesi, 1920: 90-91).

Ziya Gökalp “Türkçülüğün Esasları” adlı eserinde milletin tanımını şöyle yapmaktadır: “*Millet ne irki, ne kavmi, ne coğrafi, ne siyasi, ne de iradi bir zümre değildir. Millet, lisanca, dince, ahlakça ve*

güzellik duygusu bakımından müşterek olan yani aynı terbiyeyi almış fertlerden mürekkep bulunan bir zümredir.” Gökalp’in yaptığı millet tanımı Atatürk tarafından da kabul görmüş olmalı ki “Ne mutlu Türküm Diyene” ifadesiyle Türk milletinin tanımı yapmıştır (Gökalp, 2011: 22).

Atatürk her ne kadar millet tanımını yaparken etnik temellere dayandırmasa da Türk milleti onun için ayrı bir öneme sahip olmuştur. Atatürk 5. Ordu’da görevli iken Yafa’da şahit olduğu bir olay karşısında verdiği tepki onun Türk milleti hakkında düşüncelerinin en net ifadeleri arasında yerini almıştır. Yafa’da Arap askerlerin verilen Türkçe emirleri anlamamaları talimlerde sorun yaşamalarına neden olmuştur. Türk çavuşlar Arap erlerin Türkçe emirleri anlamadıkları için yanlış hareket etmelerine zaman zaman sert davranış sergileyerek karşılık vermişlerdir. Bunu gören yaşlı bir Türk yüzbaşı çavuşu yanına çağırarak “*Sen nasıl olur da necip Arap kavmine mensup Peygamber efendimizin mübarek soyundan gelen bu çocuklara sert davranır, ağır sözler söylersin? Kendini iyi bil. Sen onların ayağına su bile dökemezsin*” diyerek hem çavuşu hem de mensubu olduğu Türk milletini aşağılıyordu. Bu olay karşısında Atatürk yüzbaşıya hitaben “*Yüzbaşı efendi susunuz! Çok fena hareket ettiniz. Buna hakkınız yok. Bu erlerin bağlı bulunduğu Arap kavmi birçok bakımdan necip olabilir. Fakat senin de benim de Müfid’in de ve çavuşun da mensup olduğumuz kavmin de büyük ve asil bil millet olduğu asla inkâr edilemez bir gerçektir.*” diyerek Türk milleti hakkında görüşlerini dile getirmiştir. Atatürk, aydınların da kendi milletleri hakkında bilgi sahibi olmadıklarından; başka milletlerde şu veya bu sebeple üstünlük olduğu düşüncelerine kapılarak kendilerini onlardan aşağı görmelerine karşı çıkmıştır. “*Bu yanlış görüşe son vermek için Türklüğümüzü bütün asaleti ve tarihiyle tanıtmak şarttır.*” demiştir (Cebesoy, 1997: 126-127).

Türklerin sarı ırktan ve barbar olduklarına dair ifadelerin yer aldığı bir kitabı Afet İnan’ın Atatürk’e göstermesi üzerine “*Hayır, bu böyle olamaz. Bunların üzerinde meşgul olalım.*” demiştir. Derhal tarih kitapları getirterek çalışmaya ve beraberindekileri çalıştırmaya başlamıştır. Üzerinde durulan esas konu “*Türklerin dünya tarihindeki yeri ve medeniyet âlemindeki rolleri ne olmuştur*” sorusu idi. Atatürk Türk milletinin dünyanın diğer milletlerinden ahlakça üstün olduğuna hep inanmış ve medeniyet kuran bir millete mensup olmakla öğünmüştür (İnan, 2019: 256-257). Dünyanın diğer milletleri ve Türk milleti arasında kıyas yapan Atatürk şöyle demiştir:

“Efendiler; bende bazı arkadaşlarım gibi garp milletlerini, bütün dünyanın milletlerini tanırım. Fransızları tanırım. Almanları, Rusları ve bütün dünyanın milletlerini şahsan tanırım ve bu muarefem de harp sahalarında olmuştur, ateş altında olmuştur. Ölüm karşısında olmuştur. Yemin ederek size temin ederim ki, bizim milletimizin kuvve-i mâneviyesi bütün milletlerin kuvve-i mâneviyesinin fevkindedir.”

Türk milletinin manevi güç bakımından da dünyanın diğer milletlerinden üstün olduğunu söyleyerek Türk milleti hakkındaki düşüncelerini dile getirmiştir (Karal, 1986: 146).

Atatürk kendisine olağanüstü bir insan gibi davranılmasına karşı çıkmakla birlikte “*Bana insanüstü bir doğumu yakıştırmaya kalkmayınız. Doğuşumdaki tek fevkaladelik, Türk olarak dünyaya gelmiş olmamdır.*” diyerek Türk milletine mensup olmayı üstünlük olarak görmüştür. Millet tanımını etnik temele dayandırmayan Atatürk arkadaşlarının kendisine ilahi bir üstünlük yakıştırmaya gayretine karşı çıkmıştır. Kendisinin de sıradan bir insan olduğu gerçeğinin anlaşılması için Türk olmak dışında üstünlüğüm yok demiştir (Banoğlu, 2000: 79).

Tarih şuuru milletlerde milli benlik bilincini oluşturan temel etkenlerden biridir. Milletlerin tarihini bilmesi milli kimlikleri hakkında doğru bilgiye sahip olmalarını sağlamaktadır. Tarih şuurunu nesilden nesle aktararak hayatını sürdürmesini sağlayan ise dildir. Dilde meydana gelecek bir sarsıntı veya kesinti bir milletin geçmişi ile bağının kopmasına yol açacaktır. Fikir, edebiyat, sanat gibi sosyal ve ekonomik hayatın her alanında bir kopukluğun yaşanması milliyetçilik bağlarının da kaybolması demektir. Bunun bilince olan Atatürk dil alanında da Türkçeye sahip çıkılması gerektiğini bildirmiş ve Türk dili hakkında çalışmalar yapmış ve yaptırmıştır (Saray, 1985: 21). Atatürk’ün Kuran-ı Kerim’i Türkçeye tercüme ettirmesi, ezan ve hutbeyi Türkçe okutması da Türkçeye verdiği önemi göstermektedir. Atatürk din dilini Türkçeleştirerek Türk milletinin inandığı dinin özünü kendi dilinde öğrenmesini hedeflemiştir. Atatürk’ün Kuran’ı Kerim’i Türkçeye tercüme ettirmesi, ezan ve hutbeyi Türkçe okutması din meselesi değil dil meselesidir (Erdoğan, 2021: 1420).

Türk milleti Atatürk’ün önderliğinde yakın tarihin ilk milli kurtuluş savaşını vermiş ve “Ya istiklal ya ölüm” parolasını büyük bir samimiyetle uygulamış millet olarak tarihe geçmiştir. Bunun yanında bu parola dünyanın diğer milletlerine de örnek teşkil etmiştir. “*Atatürk, dünyanın boyunduruk altına*

alınmış bir kıtasındaki uluslara hürriyet yolunu göstermiştir. Atatürk'ün kişiliği, Nil kıyılarından eski Çin sularına kadar efsane haline gelmiştir.” Türk milletini düşman esaretinden kurtaran ve dünyanın esaret altında yaşayan diğer milletlerine örnek olan Atatürk sosyal ve ekonomik hayatta da milliyetçi adımlar atmıştır (Aksoy, 1990: 27).

Atatürk, Türk Kurtuluş Savaşı'na önderlik yaparken birinci önceliği Türk milletini esaretten kurtarmak olarak belirlemiştir. Milletini esaretten kurtardıktan sonra atılacak ilk adımlar arasında milli ekonomiyi güçlendirmek yer almaktadır. Lozan Konferansı'na ara verildiği günlerde İzmir'de 1135 delegenin katılımıyla 17 Şubat - 4 Mart 1923'de “İzmir İktisat Kongresi” toplanmıştır. Bu kongrede yeni kurulacak devletin ekonomik sorunları ele alınmıştır. Atatürk İzmir İktisat Kongresi'nde yaptığı konuşmada ekonominin bir devletin bağımsızlığı için ne kadar önemli olduğu üzerinde durmuştur. Milli ekonominin bir devlet için milli bir gaye olduğunu söylemiştir. *“Bir milletin doğrudan doğruya hayatıyla alakadar olan, o milletin iktisadiyatıdır. Tarihin ve tecrübenin tespit ettiği bu hakikat bizim milli hayatımızda ve milli tarihimizde tamamen mütecellidir.”* Ekonominin bir milletin tarihi için ne kadar önemli olduğuna vurgu yapmıştır (İnan, 2020: 12, 57).

“Siyasi, askeri muzafferiyetler ne kadar büyük olursa olsunlar, iktisadi muzafferiyetler ile tetviç edilmezlerse husule gelen zaferler payidar olamaz, az zamanda söner.” diyen Atatürk milli ekonominin önemine dikkat çekmiştir (Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, C. 2, 1989: 111). Atatürk milli ekonomiye o kadar çok önem vermiştir ki daha Türkiye Cumhuriyeti Devleti kurulmadan Lozan Barış Antlaşması'na giden heyete Türk ekonomisini çökerten kapitülasyonlar hakkında taviz verilmemesini söylemiştir. Lozan görüşmelerinde kapitülasyon görüşmeleri oldukça çetin geçmiştir. Lord Curzon İsmet Paşa'ya :

“Eğer kapitülasyon kelimesi hoş gelmiyor ve Türklerin milli izzeti nefsinin kırılırsa, buna yeni bir şekil vermeğe hazırız. Ancak şu prensibi göz önünden ayıramayız: Türkiye ecnebilere teminat vermelidir. Böyle bir usul hem Türklerin, hem mütteliklerin menfaatine uygundur. Onun için bu dostça münakaşadan iki taraf içinde hayırlı bir netice umuyorum.”

diyerek Türkiye üzerindeki iktisadi sömürgelerinin devam etmesine uğraşmıştır. İsmet Paşa Lozan görüşmelerinde kapitülasyonlar hakkında *“Ben kapitülasyonlar ilga olunmuştur dedim, onun yerine başkasının gelebileceğini kabul edemem. Kapitülasyonların kati ilgası prensibinin kabulü şartıyla meseleyi yazılmak üzere müşavirlere havale edebiliriz.”* demiştir. Türk milletinin milli izzeti nefsinin ağır gelen kapitülasyonlar tamamen kaldırılarak milli ekonominin önündeki en büyük engel kaldırılmıştır (Karacan, 1971: 154-155, 374-375).

Atatürk döneminde milli ekonominin temel dayanağı tarım olmuştur. Adana seyahatine çıktığı 1923 yılında Tarsus çiftçilerine yaptığı konuşmada; *“Elhamdülillah memleketinizi işgal eden düşmana karşı zafer elde ettiniz. Şimdi sıra kazancınızı heba etmemek için dındaşınız olan, kendinizden olan esnaftan alış veriş yapacaksınız. Böylelikle paranızı düşmana vermemiş olacaksınız.”* diyerek yapılacak ticarete milliyetçi davranılmasını istemiştir (Vakit Gazetesi, 25 Mart 1923: 2). Ankara Ziraat Mektebi hatıra defterine de *“Çiftçilik milletimizin hayatı, serveti, kuvvetidir.”* notunu yazmıştır. Atatürk'ün nazarında tarım milli ekonominin temel taşıdır (Anadolu'da Yenigün Gazetesi, 10 Haziran 1923, Numara: 821: 3).

Atatürk milliyetçilik hakkında farklı zaman ve mekânlarda söylemlerde bulunmuştur. Türk Ocakları delegelerine yaptığı bir konuşmada şu ifadeleri kullanmıştır:

“Biz doğrudan doğruya milliyetperveriz ve Türk milliyetçiyiz; cumhuriyetimizin mesnedi Türk camiasıdır. Bu camianın efradı ne kadar Türk harsıyla meşbu olursa o camiaya istinat eden cumhuriyet de o kadar kuvvetli olur. Türk Ocakları teessüsleri tarihinden itibaren çok yüksek hizmetler ifa etmişlerdir. Bu mesaide devam ediniz ve avdetinizde benim tarafımdan arkadaşlarınıza selam söyleyiniz.” (Hâkimiyet-i Milliye Gazetesi, 27 Nisan 1926: 1).

Atatürk döneminde Türk toplumuna yakışır bir biçimde Türk gençliği yetiştirilmek istenmiş ve bu doğrultuda girişimlerde bulunulmuştur. Türk gençlerinde milli duyguların gelişmesi için milli bayramların önem ve anlamının anlatılması, Türk büyüklerinin ve şehitlerinin unutulmaması gibi konularda kararlar alınmıştır (Altuncuoğlu, 2021: 706).

Vatan toprağı Atatürk için son derece kutsaldır. Hepimiz uğruna fedaiyiz diyecek kadar toprağına düşkündür. Çünkü Türk milletinin sonsuza kadar yaşayabilmesi için vatan toprağına feyizli kalabilmesi şarttır. *“Türk toprağı Türk milleti için yaratıcılığını göster”* ifadesi Atatürk'ün Türk

milletine bakış açısını net biçimde yansıtmaktadır (Saray, 1985: 62). Türk milletinin karakterine bağımsızlığı yakıştıran Atatürk Anadolu'ya geçtikten bir ay sonra padişaha çektiği telgrafta Türk milletinin azim ve iman dolu olduğunu bildirmiştir (Uluğ, 1973: 65-66). Atatürk Türk milletinin bağımsızlık için azimle mücadeleye hazır olduğunu padişaha bildirdiği günlerde basında İngiltere'nin himayesine sığınmasına dair Saltanat Şurasında toplantı yapıldığı bilgisi yer almıştır. Sadrazama şifreli bir telgraf çeken Atatürk *“Millet milli istiklalini muhafaza etmek için hilafet ve saltanat merkezinden gelecek işareti beklemekteyken ajanslarda çıkan bu haberin doğru olup olmadığı konusunda”* bilgi istemiştir. Görüldüğü üzere Atatürk *“millet”* ve *“milli bağımsızlık”* üzerinde durmaktadır (ATASE, A, D/1335/9, F/5).

İngilizler Atatürk'ün milletin bağımsızlığı ve vatanın müdafaası uğrunda çalışmalarından rahatsız olmuş ve İstanbul Hükümetini baskı altına almışlardır. Bu baskılara itiraz etmeyen İstanbul Hükümeti Türk milletinin bağımsızlık mücadelesini başlatan Atatürk'ün memuriyetine son vermiştir (ATASE, A, D/335/14, F/22).

İngilizlerin baskısı karşısında sessiz kalan padişah Vahdettin ile görüşen Rauf (Orbay) Bey padişaha İngilizlerin Anadolu'ya bir şey yapamayacaklarını söylemiş ve herhangi bir uluslararası antlaşmayı imzalamasını istemiştir. Aksi bir davranışın milletin bağımsızlığını tehlikeye atacağını söylemesi üzerine padişah Vahdettin *“Rauf Bey! Bir millet var, koyun sürüsü. Buna bir çoban lazım. O da benim”* diyerek Türk milletini aşağılamıştır (Orbay, 1993: 35). Atatürk padişahın Türk milletini aşağılamasına karşın her fırsatta milleti esaretten kurtarmanın yolunu aramış ve basın yoluyla Türk ve Dünya kamuoyuna sesini duyurmaya çalışmıştır. *“Milletimizin meşru sesini duymak istemeyen İtilaf Devletleri insanlık dışı davranışlarına devam ettikçe sonuçlar pek acı olabilir.”* diyerek Türk milletine karşı yapılan haksızlıklara işaret etmiştir (İrade-i Milliye Gazetesi, 17 Kasım 1919: 1)

Padişah Türk milletini koyun diyerek aşağılarken Atatürk 24 Aralık 1921'de Ahmet Emin (Yalman) Bey'e verdiği demeçte şekil ve idaremi halk iradesiyle kurulacaktır diyerek Türk milletinin kendi kendini yönetecek kapasiteye sahip olduğunu ifade etmiştir (Vakit Gazetesi, 10 Ocak 1922: 2). Atatürk, 2 Ocak 1922'de Cemal Paşa'ya bir mektup yazmıştır. Mektubunda; Türkiye'de tahmin edemeyeceğiniz derecede bir inkılap olmuştur. Bütün manasıyla bir halk hükümeti kurulmuştur (Tanin Gazetesi, 19 Aralık 1944: 6). Çalışma ve gayretlerinizin millet adına olmasını Allah'tan niyaz ederim diyerek Türk milleti adına çalışmasını kendisine iletmiştir (Tanin Gazetesi, 20 Aralık 1944: 6).

Atatürk, vatan ve milleti parçalanmak tehlikesinden kurtarmak için Milli Mücadelede milletinle beraber çalışmaya kutsal değerleri adına söz vermiştir (ATASE, A, D/335/14, F/22-2). Vatan ve milletin kurtuluşu için çalışan Atatürk'ün fahri yaverlik unvanı ve nişanı Harbiye Nazırlığı tarafından geri alınmıştır (BOA), İ. DÜİT, 178/30). Atatürk mahkeme kararı olmadan nişan ve fahri yaverliğin alınmayacağını bildirmiştir (BOA, MV, 217/203). Padişahın alınan izinle Atatürk'ün fahri yaverlik unvanı ve nişanları geri alınmıştır (BOA, BEO, 4586/ 343882). Atatürk Türk milletini esaretten kurtarmak için mücadele ederken memuriyetine son verildiği gibi tutuklanarak İstanbul'a gönderilmesi Harbiye ve Dâhiliye nazırları tarafından ilgili yerlere bildirilmiştir (BOA, MV, 216/95). Milli Mücadeleyi Türk milletinin sivil bir ferdi olarak yürüten Atatürk'e Sakarya Meydan Muharebesi'nden sonra *“gazilik unvanı ve mareşallik rütbesi”* verilmiştir. Atatürk orduya teşekkür beyannamesi yayınlamış ve *“Türk Milletine kendisine vermiş olduğu bu rütbe ve unvanı hayatımın en büyük sermayesi ve iftihar olarak taşıyacağını”* belirtmiştir. Böylece Türk milleti tarafından kendisine verilebilecek en büyük unvan ve rütbe verilmiştir (ATASE, İSH-18, K: 1335, B: 137-1).

Padişah ve İstanbul Hükümeti tarafından yetkileri geri alınsa da bağımsızlık mücadelesine başlayan Türk milleti sivil olan Mustafa Kemal Paşa'ya güvenmeye devam etmiştir. Atatürk *“Güzel memleketimizin kurtarıcısı ve milletin mücahidi”* olarak anılıp Kurban Bayramı'nda bu ifadelerle tebrik telgrafları almıştır (ATASE, A, D/1335/34-3, F/29). Hacı Bektaş Veli Hazretleri Dergâh-ı Şerifi Postnişini ve Türbedarı Salih Niyazi Baba Hazretleri de Atatürk'e çektiği telgrafta; milletin birliği ve kutsal vatan uğrunda geceli gündüzlü çalışmalarınız netice vermeye başladı diyerek teşekkür etmiştir. Bu telgraftan Atatürk'ün Türk milletinin birliğini oluşturmada başarıya ulaştığı anlaşılmaktadır (ATASE, A, D/1335/3-3, F/50-1).

Atatürk Milli Mücadelenin başında yayınladığı beyannamede,

“Bağımsızlık mücadelesi için Türk milletinin manevi birliğinde eksiklik olmadığını söylemiştir. Eksikliğin merkezi hükümetin millete dâhil olamayışından kaynaklandığını bildirmiştir. Harici ve dâhili felaketlerin tehdidi altında bağımsızlığını korumak için bir araya gelen milletimiz her

nasıl olmuşsa milli hâkimiyeti ayaklar altına alan birkaç şahsın haince davranışları karşısında kalmıştır. Hiçbir kuvvet ve önemi olmayan bu şahıslar iş başına gelerek hükümeti yönetmişlerdir. Fakat bugün Cenabı Hakka ve kendi hakkına dayanan büyük milletimizin gösterdiği mutlak iman karşısında engeller devrilip nihayet aynı kurtuluş gayesi etrafında devletimizin de genel birliği tamamlanmıştır.”

diyerek millet ve milli bağımsızlık vurgusunu tekrarlamıştır (İrade-i Milliye Gazetesi, 12 Ekim 1919, s. 1).

Sakarya Zaferi’nden sonra orduya bir beyanname yayınlayan Atatürk;

“Arkadaşlar milliyetimizi yabancıların elinde köle olmamak için giriştiğimiz bu muharebede adı daima anılacak yeni ve büyük bir zafer kazandınız. Kahredilmiş düşmanın geri çekilmesinden sonra hakkınızda duyduğum takdir ve hayreti, minnet ve şükranı ordunun her ferdi ve memleketin her tarafından duyulacak kadar yüksek sesle söylemeye lüzum gördüm. Mazlum milletimizi tarihin en tehlikeli zamanında yeniden ışık ve kurtuluşa kavuşturan bir Türk Başkomutanınız olmaktan dolayı bir insan kalbi için takdir olunabilecek en derin saadet ve iftiharı duydum” demiştir.

Bu beyannamesinde de Türk milletini ön plana çıkarmıştır (ATASE, A/ 5/9884, D/ 9,F/ 9).

Büyük Taarruzun ilk günlerinde “Büyük ve Asil Türk Milletine” hitaben yayınladığı bildiriye savaşın ilk beş gününde Türk ordusunun kazandığı zafer hakkında bilgi vermiştir. Millettin iradesine güvenmenin millete getirdiği mutluluğun kanıtlandığını ifade etmiştir (Sarıhan, C. 4, 1996: 618). Atatürk zaferi kazandıktan sonra İzmir’den Türk Milletine yayınladığı bildiriye; *“Büyük Türk Milleti, büyük zafer özel olarak senin eserindir.”* diyerek mensubu olduğu Türk milletine büyük millet diye seslenmiştir (Sonyel, C. 2, 1991: 268-269). Atatürk zaferi Türk milletine armağan etse de Türk milletinin ölüm kalım savaşı olan Milli Mücadeleyi kazanmak çok da kolay olmamıştır. Atatürk ve arkadaşları Anadolu’da milleti örgütlemek için uğraşırken İstanbul Hükümeti tarafından masum halk galeyana getirilerek Malatya’da Türk Kürt çatışması çıkarılmak istenmiştir. Bölge ileri gelenlerinin gayretleri sonunda bu çatışmanın önüne geçilmiştir. Atatürk bu çatışmayı önleyen kişilere Türk ve Kürdün birbirinden ayrılmaz öz kardeş olduğunu söyleyerek teşekkür etmiştir. Atatürk’ün millet tanımını bu ifadesi üzerinden daha net anlaşılmaktadır. Türk ve Kürdün birbirinden ayrılmaz öz kardeş olduğunu belirtmesi millet anlayışını etnik bir temele dayandırmak yerine hissi temellere dayandırdığını göstermektedir (İrade-i Milliye Gazetesi, 15 Eylül 1919: 4).

Atatürk savaşın ne kadar zor bir süreç olduğu hakkında bilgilere harp sahalarından sahiptir. *“Savaşlarda ölüm muhakkaktır bu yüzden insanların ruh hali çok kolay değişir ve ayrılıkçı hareketler sergileyebilirler. Din ve vatan savunmasında ayrılıkçı faaliyetlerse Türk milletini esarete mahkûm edebilir.”* demiştir. Bu ruh halinin yanında bir de milletin Türk Kürt olarak ayrılması mücadeleye verilebilecek en büyük zararlardandır (Karabekir, C. 2, 2014: 1093). Ayrılıkçı hareketlerin önüne geçmek isteyen Atatürk Türkiye Cumhuriyeti Devletini kurduktan sonra Türk milletinin tanımını şöyle yapmıştır: *“Türkiye Cumhuriyeti’ni kuran Türkiye halkına Türk milleti denir.”* (İnan, 2015: 26).

Afyonkarahisar’da millete hitap eden Atatürk *“Ey ahali, Cenab-ı Hak şerefini ve namusunu korumak için birlikte çalışan milletleri mesut eder. Bizde bundan önce olduğu gibi bundan sonra da birlikte çalışarak böyle bir hakkı Allah’tan bekleyebiliriz.”* demiştir. Türk milletine birlik olmanın önemini anlatmaya çalışmıştır (Anadolu’da Yeniğün Gazetesi, 2 Nisan 1923: 3).

Atatürk, Eskişehir valisinin savaş günlerinde milletin İstanbul Hükümetini tanımamasına karşı çıktığını haber alması üzerine Eskişehir valisine telgraf çekerek,

“Milletin tarihi mukadderatının söz konusu olduğu şu günlerde her ferdi kan ağlayan milletin mevcut hükümeti tanımamasına niçin karşı çıkıyorsunuz? Millettin bir ferdi olduğunuzu unutuyor musunuz? Doğudan batıya, güneyden kuzeye doğru Cenab-ı Hak’a tam tevekkül ile bağlı olan milletin bağımsızlığını kazanma arzusuna siz mi mani olacaksınız? Milli arzuya uymantızı rica ederiz.”

diyerek millet ve milliyetçilik duygusunu vali üzerinde de canlandırmaya çalışmıştır (Atatürk’ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri IV, 2006: 74-75).

Büyük Millet Meclisi kürsüsünde şu ifadeleri kullanmıştır:

“Anadolu’nun her köşesinden vekiller millete gerçekleri söylemeyi uygun görmektedir. İngilizler tarafından satın alınan hainler milleti aldatmak için yalan söylüyor. Düşman işgallerine karşı silahına sarılan dindaşlarımızı padişah ve halifeye isyan ediyorlar yalanıyla milleti parçalamak istiyorlar. Biz vekilleriniz, Cenab-ı Hak ve Resulü Ekrem adına yemin ederiz ki padişah ve halifeye isyan sözü bir yalandan ibarettir. Bundan maksatları vatani savunmaları Müslümanların elleriyle mahvederek vatani savunmasız bırakmaktır. Din ve milletin şerefi için kan döken kardeşlerinizi arkadan vurmaya isteyen alçakları dinlemeyiniz. Millet Meclisi kararıyla hainleri cezalandırmak için mücadele edenlere yardım ediniz. Yardım edin ki din son yurdunu kaybetmesin, millet köle olmasın. Allah’ın laneti düşmana yardım eden hainler üzerine olsun. Rahmet ve yardımı halife ve padişahımızı, millet ve vatani kurtarmak için çalışanların üzerinden eksik olmasın.”

Atatürk’ün mecliste yaptığı konuşmadan verdiğimiz bu örneğe bakılırsa Türk milletinin birlik olmasını, bağımsız olmasını engellemek için İngilizler tarafından satın alınan hainlerin olduğu anlaşılmaktadır. Hem dâhili hem harici düşmanlara karşı mücadele eden Atatürk millet olma bilincini Türk milletine aşılıyarak zafere ulaştırmıştır (Hâkimiyet-i Milliye Gazetesi, 28 Nisan 1920: 1).

Atatürk milletini sadece savaşta değil barışta da düşünmüştür. Bunun en güzel örneklerinden biri Sakarya Meydan Muharebesine günler kala Maarif Kongresi düzenlemesidir. Bu kongrede yaptığı konuşmada,

“Büyük tehlikeler karşısında uyanan milletlerin sabır ve sebat derecesi yüksektir. Silahla olduğu gibi beyniyle de mücadele eden milletimiz silahlı mücadelesini kazanacağı gibi beyin mücadelesini de kazanacaktır. Milletimizin karakteri kabiliyetle doludur. Kabiliyeti geliştirecek usullerle donanmış vatandaşları yetiştirme vazifesi bizlere düşüyor. Milletimizi yetiştirmek vazifesi muallimlerimizindir ve vazifeniz pek zor ve hayatidir. Muzaffer ve muvaffak olmanızı Cenab-ı Hak’tan dilerim.” demiştir.

Atatürk, Türk milletinin savaşta sonra memleketini kalkındırarak beyin gücüne de sahip olduğuna inanmıştır. Milletinin zaferi kazanacağına o kadar emindir ki savaşın en şiddetli olduğu günlerde bile Türk milletinin eğitimine önem vermiştir (Hâkimiyet-i Milliye Gazetesi, 17 Temmuz 1921: 2).

Konya’da lise öğretmen ve öğrencilerine yaptığı konuşmasında *“Hakiki kurtuluşu istiyorsak milleti aydınlatmalıyız. Halkın cehalete düşmemesi için önüne çıkan her engeli aşması memleketin şeref ve namusunu kurtarması farzdır, ilahi emirdir. Bu doğrultuda milleti aydınlatacak ve doğru yolu gösterecek dindaşlarımız Allah’a sonsuz şükürler olsun ki çoktur. İslam âlemine gurur yaşatan İbni Rüşd’ler, İbni Sina’lar, İmamı Gazali’ler, Farabi’ler gibi yüksek düşünceli yüzlerin milletimizin aydınları içerisinde temiz beyinleriyle çıkacaklarına eminim. Millet eskiden olduğu gibi birilerinin menfaati için değil kendine lüzumlu gördüğü düşünceler için yürüyecektir. Bu adımların sonucu da Allah’ın emrettiği ve Allah’ın bu millete layık gördüğü zaferler olacaktır.”* Atatürk Türk milletinin aydınlatılmasına ve eskiden olduğu gibi Türk milletinin içinden fikir adamlarının çıkacağına olan inancını dile getirmiştir (Babalık Gazetesi, 27 Mart 1923: 2).

24 Temmuz 1923’de Lozan Barış Antlaşması imzalanmıştır. Türk milleti için bu tarih çifte bayram heyecanı içinde yaşanmıştır. Lozan Barış Antlaşmasının imzalandığı bu gün Kurban bayramının birinci gününe tesadüf etmiştir. Türk ordusuna bayram tebriki için Atatürk tarafından bir telgraf çekilmiştir. Telgrafta *“Dünya ve tarih karşısında Türk milletine verdiği sözü tutan ve zaferi kazanan aziz silah arkadaşlarımızın bayramlarını kutluyorum.”* demiştir. Ordunun zaferi kazanmak için Türk milletine söz verdiğini ve bu sözünü tuttuğunu vurgulamıştır (İkdam Gazetesi, 25 Temmuz 1923: 3). Atatürk zaferi kazandıktan sonra da Türk milletinin sorunlarıyla ilgilenmeye devam etmiştir. Allah’ın yardımına güvenerek bütün vasıtalarından mahrum Türk milleti zafer kazandı. Yunan idaresi altında kalan mazlum din kardeşlerimizin nüfus değişimi ve iskân edilmesi gerekmektedir diyerek Yunan idaresi altında kalan Türk vatandaşların durumu hakkında çalışmalara başlamıştır (BCA, Fon Kodu: 030.10, Yer No: 1.1.4, 2). Milleti ön plana çıkarmak isteyen Atatürk’ün isteği üzerine cumhuriyet ilan edildikten sonra hutbelerin isim zikredilmeksizin millet adına okunması kararlaştırılmıştır (BCA, Fon Kodu: 030.18.01, Yer No: 01.09.15.13).

Atatürk mensubu olduğu Türk milletinin bir arada olmasına büyük önem vermiştir. Milli Mücadelenin başlangıç günlerinde bir gazete çıkarmaya karar verilmiştir. Sivas Kongresi’nin ilk toplantısında bu düşüncesini dile getirmiş ve çıkarılması düşünülen gazeteye *“İrade-i Milliye”* ismi verilmiştir. Gazete, Milli Mücadele’nin Türk milletine doğru anlatımında propaganda aracı olarak kullanılacaktır

(Yıldırım, 1992: 325). İrade-i Milliye gazetesi, 14 Eylül 1919'da ilk sayısını dört sayfa olarak çıkarmıştır. İlk sayfasında Harekât-ı Milliye'nin Esbabı başlıklı yazıda memleketin nasıl işgal edildiği, Damat Ferit Paşa'nın vatana ihaneti ele alınmıştır (İrade-i Milliye Gazetesi, 14 Eylül 1919: 1).

Sivas'tan Ankara'ya gelen Atatürk ve arkadaşları burada da bir gazete çıkarmak istemişler ve gazeteye "Hâkimiyet-i Milliye" adını vermişlerdir. Hâkimiyet-i Milliye gazetesi, 10 Ocak 1920 günü ilk sayısını çıkarmıştır. Bu ilk sayıda gazete başlığının hemen altında "Mesleği: Milletin iradesini hâkim kılmaktır" yazısı yer almaktadır. Hâkimiyet-i Milliye başlıklı yazıda gazetenin izleyeceği yol ve Milli Mücadele'nin amacı dile getirilmiştir. Yazının içeriğinde ise Hâkimiyet-i Milliye isminin tesadüfen verilmediği, II. Meşrutiyetin ilanından on iki yıl sonra tekrar Hâkimiyet-i Milliye için mücadele ediyor olmanın garip karşılanabileceği ifade edilmiştir (Hâkimiyet-i Milliye Gazetesi, 10 Ocak 1920, Numara 1: 1). Atatürk Sivas'ta çıkan gazeteye isim verirken milletin iradesini ortaya koyduğunu, Ankara'da çıkan gazeteye isim verirken de milletin hâkimiyetini eline aldığını vurgulamak istemiştir.

Milli duygularla yetişen Atatürk, Milli Mücadele'nin zaferle sonuçlanmasından sonra kurduğu devletin isminde de milliyetçilik yapmış ve devletin adı Türkiye Cumhuriyeti Devleti olmuştur. "Benim naçiz vücudum bir gün elbet toprak olacaktır; fakat Türkiye Cumhuriyeti ilelebet payidar kalacaktır." (Akşam Gazetesi, 20 Haziran 1926: 1) diyen Atatürk Türkiye'nin sonsuza kadar varlığını sürdürebilmesi için milleti ve devleti koruma görevini de Türk Gençliğine vermiştir. Atatürk Nutuk'ta "Milli varlığı sona ermiş sayılan büyük bir milletin, istiklalini nasıl kazandığını, ilim ve tekniğin en son esaslarına dayanan milli ve çağdaş bir devleti nasıl kurduğunu anlatmaya çalıştım. Bu sonucu Türk gençliğine emanet ediyorum." demiştir. "Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklalini, Türk Cumhuriyetini, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir." diyen hitabesiyle Nutku bitirmiştir (Atatürk, 2013: 607). Atatürk'ün milliyetçilik ilkesi 1937 yılında anayasaya dâhil edilmiştir. Atatürk'ün milliyetçilik anlayışı "Ne mutlu Türküm diyene" ifadesinde kendisi tarafından tarif edilmiştir. Onun milliyetçilik anlayışı etnik değil; sosyal, kültürel ve duygusal bağlarla bir millete ait olma hissiyatındadır.

2. SONUÇ

Mustafa Kemal Atatürk Türk ve Müslüman bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelmiştir. Harp Okulu yılları kendisinde Türklük şuurunun olgunlaştığı günler olmuştur. O dönemde yabancı milletlerin Türk milletinden üstün görülme havasına kapılmayan Atatürk Namık Kemal'in eserlerinin de katkısıyla Türk milletinin dünyanın diğer milletlerinden üstün olduğu düşüncesiyle kendini yetiştirmiştir. Kendini tanımayan milletlerin başka milletlere av olacağını söyleyen Atatürk Türk milletinin medeniyet sahasında dünyanın diğer milletlerine öncülük etmiş bir millet olduğunu söylemiştir. Atatürk millet tanımını yaparken etnik bir temele dayandırmak yerine hissi bir temele dayandırmıştır. Bunun yanında kendisine ilahi bir üstünlük addetmek isteyenlere Türk olmak dışında üstünlüğüm yoktur diyerek Türk milletine mensup olmayı üstünlük olarak kabul etmiştir. Kendisini Türk milliyetçisi olarak tanıtmıştır.

Atatürk Türk milleti için ölüm kalım meselesi olan Türk Kurtuluş Savaşına vatan ve milleti kurtarmak için başladığını söylemiştir. Bağımsız olmayı bir milletin temel prensibi kabul etmiş ve halkı örgütlemek için millet olma bilinci üzerinde durmuştur. Savaşın her aşamasında attığı ve atacağı her adıma milli bir siyaset izleyerek savaşa yön vermiştir. Mücadelenin adı millidir, sınırlar milli yeminle belirlenmiştir. Kurulan meclis millidir, propaganda yapılacak basına verilen isim millidir. Kendisi askerlikten istifa ettikten sonra milletin sıradan bir ferdidir. Kısacası verilen ve verilecek olan mücadele bütünüyle millidir ve Türk milletinin bağımsızlığını esas almaktadır. Savaşın sona kurulan devletin adı milletin adı verilerek belirlenmiştir. Savaşın sona atılacak iktisadi adımlar millidir. Türk milletinin tarihi, dili, ekonomisi, sosyal ve kültürel alanda yaşanacak her durum milli bilinçle uygulanacaktır. Atatürk'ün milliyetçilik anlayışını en güzel ifade eden "Ne mutlu Türküm diyene" sözüdür. Atatürk'ün milliyetçilik anlayışı etnik değil düşünce yapısıyla ilişkilidir.

KAYNAKÇA

- Aksoy, M. (1990). *Atatürk ve Tam Bağımsızlık*. Ankara: Gündoğan Yayınları.
- Akşam Gazetesi (20 Haziran 1926). s. 1.
- Altuncuoğlu, N. (2021). Ulusal Basın Ekseninde Atatürk Dönemi Öğrenci Hareketleri: Razgrad Hadisesi Örneği. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 17, (33), 701-726.
- Anadolu'da Yenigün Gazetesi (10 Haziran 1923). Numara: 821. s. 3.
- Anadolu'da Yenigün Gazetesi (2 Nisan 1923). s. 3.
- Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt ve Denetleme Başkanlığı Arşivi (ATASE), A, D/1335/38-1.A, F/3-3, 1919.
- Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt ve Denetleme Başkanlığı Arşivi (ATASE), A, D/1335/3-3, F/50-1.
- Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt ve Denetleme Başkanlığı Arşivi (ATASE), A, D/1335/34-3, F/29.
- Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt ve Denetleme Başkanlığı Arşivi (ATASE), A, D/1335/9, F/5.
- Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt ve Denetleme Başkanlığı Arşivi (ATASE), A, D/335/14, F/22.
- Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt ve Denetleme Başkanlığı Arşivi (ATASE), A, D/335/14, F/22-2.
- Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt ve Denetleme Başkanlığı Arşivi (ATASE), A, D/97, F/53, 1919.
- Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt ve Denetleme Başkanlığı Arşivi (ATASE), A, D/97, F/53-1, 1919.
- Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt ve Denetleme Başkanlığı Arşivi (ATASE), A/ 5/9884, D/ 9,F/ 9.
- Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt ve Denetleme Başkanlığı Arşivi (ATASE), A/, D/ 1335/4-2, F/ 1.
- Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt ve Denetleme Başkanlığı Arşivi (ATASE), İSH-18, K: 1335, B: 137-1.
- Atatürk, M. K. (1969). *Nutuk*. C. 3 Vesikalar. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Atatürk, M. K. (2013). *Nutuk*. Zeynep Korkmaz (Haz.), Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi.
- Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri I-III, C. 2. (1989). Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi.
- Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri IV (Açıklamalı Dizin İle) (2006). Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi.
- Aydın, F. (1998). Atatürk ve Milliyetçilik. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 14, (42), 758-777.
- Babalık Gazetesi (27 Mart 1923). s. 2.
- Banoğlu, N. A. (2000). *Nükte Yergi ve Fıkralarıyla Atatürk*. İstanbul: Aksoy Yayıncılık.
- BCA, Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi, Fon Kodu: 030.10, Yer No: 1.1.4, 2.
- BCA, Fon Kodu: 030.18.01, Yer No: 01.09.15.13.
- Bıyıkoğlu, T. (1959). *Atatürk Anadolu'da (1919-1921) I*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- BOA, Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi, İ. DÜİT, 178/30.

BOA, BEO, 4586/ 343882.

BOA, MV, 216/95.

BOA, MV, 217/203.

Cebesoy, A. F. (1997). *Sınıf Arkadaşım 1*. İstanbul: Yenigün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık.

Erdoğan, A. (2021). Atatürk'ün Kur'an-ı Kerim'i Türkçeye Tercüme Ettirme, Hutbe Ve Ezanı Türkçe Okutma Çalışmaları Hakkında İnceleme. *Erciyes Akademi*, 35(4), 1409-1423.

Feyzioglu, T. (1985). Atatürk ve Milliyetçilik. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 1(2), 353-411.

Gökalp, Z. (2011). *Türkçülüğün Esasları*. Ankara: Nilüfer Yayıncılık.

Hâkimiyet-i Milliye Gazetesi (10 Ocak 1920). Numara 1. s. 1.

Hâkimiyet-i Milliye Gazetesi (17 Temmuz 1921). s. 2.

Hâkimiyet-i Milliye Gazetesi (21 Mart 1923). s. 1.

Hâkimiyet-i Milliye Gazetesi (21 Mart 1923). s. 2.

Hâkimiyet-i Milliye Gazetesi (26 Mart 1923). s. 2.

Hâkimiyet-i Milliye Gazetesi (27 Nisan 1926). s. 1.

Hâkimiyet-i Milliye Gazetesi (28 Nisan 1920). s. 1.

Hâkimiyet-i Milliye Gazetesi (30 Ekim 1933). s. 1.

İkdam Gazetesi (25 Temmuz 1923). s. 3.

İnan, A. (2015). *Medeni Bilgiler ve M. Kemal Atatürk'ün El Yazıları*. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi.

İnan, A. (2019). *Atatürk Hakkında Hatıralar ve Belgeler*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

İnan, A. (2020). *İzmir İktisat Kongresi*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.

İrade-i Milliye Gazetesi (12 Ekim 1919). s. 1.

İrade-i Milliye Gazetesi (14 Eylül 1919). s. 1.

İrade-i Milliye Gazetesi (15 Eylül 1919). s. 4.

İrade-i Milliye Gazetesi (17 Kasım 1919). s. 1.

Karabekir, K. (2014). *İstiklal Harbimiz*. C. 2. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Karacan, A. N. (1971). *Lozan*. İstanbul: Milliyet Yayınları.

Karal, E. Z. (1986). *Atatürk'ten Düşünceler*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

Kocatürk, U. (2000). *Atatürk ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Kronolojisi 1918-1938*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

Orbay, R. (1993). *Cehennem Değirmeni Siyasi Hatıralarım 2*. İstanbul: Emre Yayınları.

Saray, M. (1985). *Atatürk İlkelerinin Dayandığı Tarihi Temeller*. İstanbul: Veli Yayınları.

Sarıhan, Z. (1996). *Kurtuluş Savaşı Günlüğü IV*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

Sonyel, S. R. (1991). *Türk Kurtuluş Savaşı ve Dış Politika*. C. 2. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

Şapolyo, E. B. (1944). *Kemal Atatürk ve Milli Mücadele Tarihi*. Ankara: Berkalp Kitabevi.

Şapolyo, E. B. (1949). *Türk İnkılabı Tarihi Notları*. Ankara: Harp Okulu Basımevi.

Tanin Gazetesi (19 Aralık 1944). s. 6.

Tanin Gazetesi (20 Aralık 1944). s. 6.

- Toros, T. (1981). *Atatürk'ün Adana Seyahatleri*. Adana: Çukurova Gazeteciler Cemiyeti Kültür Yayınları Dizisi No: 1.
- Turan, Ş. (1988). Atatürk Milliyetçiliği. *Bellekten*, 52(204), 849-867.
- Tüfekçi, G. D. (1981). *Atatürk'ün Düşünce Yapısı*. Ankara: Tes-İş Federasyonu Armağanı.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi. Devre I. C. 1, 27. 04. 1920. 90-91.
- Uluğ, N. H. (1973). *Siyasi Yönleriyle Kurtuluş Savaşı*. İstanbul: Milliyet Yayınları.
- Vakit Gazetesi (10 Ocak 1922). s. 2.
- Vakit Gazetesi (25 Mart 1923). s. 2.
- Yıldırım, H. (1992). İrade-i Milliye Gazetesi. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 8(23), 325-330.
- Yurdakul, M. E. (1979). *Türk Sazı*. İstanbul: Atlas Kitabevi.
- Yücel, Y. (1988). Atatürk İlkeleri. *Bellekten*, 52(204), 807-824.